

Afrikaanse klauwkikker op de Unielijst

Annemarieke Spitzen, RAVON

Tot de jaren '70 was de Hogben test dé zwangerschapstest. Door hormonen in de urine van zwangere vrouwen in een Afrikaanse klauwkikker (*Xenopus laevis*) te spuiten, ging zo'n kikker namelijk ovuleren. Voor dit doel zijn vele klauwkikkers geïmporteerd en later losgelaten toen er betere zwangerschapstesten beschikbaar kwamen waar geen dieren voor nodig waren. Nog steeds worden er duizenden klauwkikkers gebruikt voor dierexperimenten én is het een geliefd huisdier.

Inleiding

In augustus 2022 is de Afrikaanse klauwkikker op de Unielijst van invasieve exoten geplaatst. Er geldt voor deze soort een overgangstermijn van twee jaar. Gezien de vraatzucht, dispersiecapaciteit en explosiviteit van voortplanting, is het een soort waarvan voorkomen moet worden dat deze voet aan de grond krijgt. De Afrikaanse klauwkikker geldt wereldwijd als een problematische invasieve exoot. De soort wordt gekenmerkt door een reeks fysiologische en gedragskenmerken die het dier zeer robuust en veelzijdig maken, waardoor het bestand is tegen uitdroging, een hoog zoutgehalte, uithongering en zuurstofarme omstandigheden. Voor vestiging is het huidige klimaat én het te verwachten klimaat in ons land geschikt. Geschikt habitat is in Nederland in ruime mate aanwezig. De Afrikaanse klauwkikker is gevestigd in Frankrijk, Italië (Sicilië) en Portugal. In België, Duitsland, Spanje, Zweden, het Verenigd Koninkrijk én Nederland zijn waarnemingen bekend. Deze maand werd bekend dat de soort zich ook in het uiterste zuiden van Vlaanderen heeft gevestigd.

Nederland

Er zijn twee waarnemingen bekend van een individu dat gevangen is in de omgeving van Gorinchem in 1974 en van kikkervisjes in de omgeving Utrecht in 1979. In augustus 2022 is één albino klauwkikker gevonden in een kribvak bij Weurt. Een vreemde locatie en niets wijst op een populatie ter plaatse.

Omdat de soort ook in Nederland wordt gehouden voor onderzoekdoeleinden én veelvuldig als huisdier, kan het zijn dat ontsnapte exemplaren zich vestigen. De kans op introductie in de natuur door ontsnapping of uitzetting is groot. De onopvallende, grotendeels ondergedoken levenswijze maakt de soort lastiger te vinden dan veel andere kikkers en padden. Om deze redenen is het belangrijk om zowel de volwassen dieren als de larven goed te kunnen herkennen.

Uiterlijk

De Afrikaanse klauwkikker heeft een unieke morfologie omdat het een tong en een zichtbaar oor mist. Het lichaam is afgeplat en de kop is wigvormig en kleiner dan het lichaam. Het heeft twee kleine ogen op de bovenkant van de kop en geen oogleden. De voorste ledematen zijn klein en hebben geen zwemvliezen, en de achter-

Adulte Afrikaanse klauwkikker. (Foto: R. Rebelo)

Een groep Afrikaanse klauwkikkerlarven in troebel water. (Foto: R. Rebelo) Rechtsboven: Pas gemetamorfoserde exemplaren zijn erg klein. (Foto: R. Rebelo) Rechtsonder: De larven worden vrij groot en wijken uiterlijk sterk af van inheemse amfibieënlarven. (Foto: J. Speybroeck)

poten zijn groot en met zwemvliezen en de drie binnenste tenen aan beide poten hebben klauwen (nageltjes). Op de rug heeft het een gladde, glibberige huid die veelkleurig is met vlekken van donkergrijs tot groenbruin, terwijl de onderkant roomwit is met een gele tint. Mannetjes wegen zo'n 60 gram, zijn ongeveer 5 tot 6 centimeter lang en missen een kwaakblaas. Vrouwtjes zijn groter en zwaarder en wegen ongeveer 200 gram (10-12 cm) en hebben cloaca-extensies aan het einde van de buik. De larven hebben twee lange sprietten aan de kop en een brede bek, waardoor ze lijken op mini-meervallen. Door hun sterk afgeplatte lichaam, de nagels en de bijzondere verschijningsvorm van de larven zijn ze niet met andere in Nederland voorkomende amfibieën te verwisselen.

De Afrikaanse klauwkikker is een nogal inactief dier. De soort kan goed tegen lage temperaturen. Als het water in de zomer opdroogt, graaft hij zich in de modder in. Door een tunnel met lucht kan het dier zo wel tot een jaar overleven. De soort kan ook grote afstanden afleggen. De soort kan goed zwemmen, nauwelijks springen, maar wel kruipen. Ondanks de aquatische levenswijze kan de soort tot wel twee kilometer over het land afleggen. Hij brengt het grootste deel van zijn tijd onder water door en komt naar de oppervlakte om te ademen.

De soort kan zich tot wel vier keer per jaar voortplanten. Het paren kan het hele jaar gebeuren, maar gebeurt meestal in de lente. Zowel de mannetjes als de vrouwtjes zijn binnen 10 – 12 maanden geslachtsrijp. In het wild kunnen de dieren 15 – 16 jaar worden, in gevangenschap tot wel 20 jaar.

Verder lezen?

NVWA, 2022. Factsheet Afrikaanse klauwkikker, *Xenopus laevis* (laatste update 13 juli 2022).

Nieuwsbrief INBO september 2022: <https://www.vlaanderen.be/inbo/nieuwsbrief-september-2022>

